

Susanna Harthjunjanová: Slnko je tvár Boha a vidíme ho každý deň

Nina Cingerová, Filozofická fakulta UK, cingerova@fphil.uniba.sk

Sadla som si na zem a tieň sa mi scvrkol. Unavila som sa. Na krajnici som čakala už tak dlho, no na ceste sa neobjavili ani ľudia, ani autá. Slnko pripekalo ako divé. Zem vyschla, rozžeravila sa, pálila nohy dokonca aj cez podošvy. Aj vzduch bol rozžeravený, pri každom výdychu sa mi zdalo, že vypúšťam naozajstný oheň. Čo mi to len napadlo, vybrať sa von v takej horúčave?...

Rozhodla som sa ísť pešo. Líuto mi bolo, že som premárnila toľko času – mala som zostať doma, poležať si, trochu si pospať, počkať, kým horúčava neopadne, potom by som si v pokoji vyplela kapustu. Aj stromy by som stihla poliať.

Neurobila som však ani zopár krokov smerom k dedine, keď sa zozadu ozval rachot. Nechcelo sa mi veriť, že je to naozaj auto, no aj tak som spomalila a otočila hlavu. Vzadu sa objavil obrovský vojenský nákladiak. Srdce mi až poskočilo od radosti. Rozbehla som sa k nemu, postavila sa do stredu cesty a zamávala rukami.

Auto zastavilo trochu obďaleč. Pribehla som k nemu. Kľučka na kabíne bola privysoko, nedočiahla som na ňu, aj stúpadlo bolo privysoko. Čakala som, že vodič zvnútra otvorí dvere a pomôže mi vyšplhať sa hore, ale on sa ani nepohol. Stála som a narastal vo mne strach, že nepočká a odíde. Niekoľkokrát som sa pokúsila dočiahnuť na kľučku, ale nepodarilo sa. Nahnevala som sa, až ma tak nutkalo napomenúť šoféra: „To je také ťažké otvoriť dvere?“ – ale neodvážila som sa. Len Boh vie, čo je to za človeka. Čo ak sa urazí a ja budem musieť čakať ešte ktovie koľko. Vypla som sa ako najviac som vedela a snažila sa dosiahnuť kľučku. Chrbtica mi zapraskala, palce zaboľeli pod váhou tela, zdalo sa mi, že krk sa spolu s chrbticou už-už odtrhne od tela...

Nakoniec som ju predsa len končekmi prstov dočiahla, zatlačila som, potiahla a dvere sa rozleteli. Vodič sa s úsmevom na mňa pozeral. Bol to mohutný muž s bradou, ktorá sa tiahla od očí až po samotnú šiju. V hustom poraste ani nebolo vidno ústa. Oči mal veľké, okrúhle, keď sa na mňa pozeral, zreničky sa mu nehýbali – zdalo sa, že dokážu hypnotizovať. Ťažké ruky ležali na volante, pod nechtami mal čierny lem od mazutu. „Trochu si pohni, meškám,“ – povedal. V očiach mu blysko, obkolesili ich jemné vrásky. Brada sa po bokoch rozťahla, asi sa zasmial.

– Stúpadlo je veľmi vysoko, nedokážem tam zdvihnúť nohu... – Pozrela som sa na jeho ruky, dúfala som, že sa aspoň teraz dovtípi, podá mi ruku, ja ju pevne chytím a vyleziem do kabíny.

Máš priúzkú sukňu, nepustí ťa, – poznamenal a poradil: – Vyhrň si ju, potom sa ti podarí natiahnuť nohu!

– Na kieho ďasa ťa Boh obdaril dvojmetrovou výškou a takými labiskami, keď si ja musím sukňu vyhŕňať, aby som vyliezla? – nevydržala som a nahlas ho napomenula. Aj tak som si však vykasala sukňu do výšky kolien a vyliezla na stúpadlo.

– Ó, nemyslel som až tak vysoko! – zasmial sa vodič. – No teda, dievča sa tu takmer vyzlieklo...

– Pre teba nie som žiadne dievča, – pohoršila som sa, – mám syna dvakrát takého ako si ty!

– Niekomu rastú aj synovia, ktorí sú trikrát takí ako ja... – Oči mu zvlhli od smiechu, zabehlo mu, zakašľal a nedokázal pokračovať.

– Je mi líuto premárneného času, – odpovedala som, nepozrela som sa naňho a usadila sa na sedadle. – Keby som tak dlho nečakala, ani by som sa len nepozrela na tvoje auto!

– Prečo si taká? – zvažnel odrazu. – Veď len žartujeme, smežeme sa... Už dlho som nepočul svoj smiech... Nadarmo sa urážaš, zapáčila si sa mi od samého začiatku. – Pootočil kľúčikom v zapalovaní, motor zareval. – Už si človek nemôže ani zažartovať so ženou, ktorá sa mu zapáčila? – povedal, akoby sa chcel ospravedlniť.

– Ale choď, – mávla som rukou. – Mala by som asi radšej vystúpiť a ísť peši, kým sme sa ešte nepohli...

– To je tvoja vec, ale ak vystúpiš, toto slnko ťa v momente premení na sušené ovocie!

– Odtiaľ tam, – ukázal palcom za chrbát, idem len ja. Okrem mňa nikto iný nepôjde.

– Pozrime ho, národného hrdinu! – odfrkla som. – Naša dedina je na samotnej palebnej línii, vieme lepšie ako ty, kto tam išiel a kto odišiel.

Auto sa pohlo po rozmrvenom popukanom asfalte.

– No? – s očakávaním sa mi pozrel do tváre. Oči mal zelené ako jazerná plytčina. Život, ktorý prežil, sa mu v nich usadil hlboko ako bahno, pohľad mal unavený.

– Čo „no“? – spýtala som sa. Ešte som ťa tu nevidela, asi si nováčik.

– Môže byť muž v mojom veku nováčik? – Povedal dunivým hlasom.

– Od prvého dňa vojny, už to bude desať rokov, jazdím každý deň. – Otočil sa ku mne a zakričal mi rovno do ucha: – So slnkom prichádzam, so slnkom odchádzam!

– Smrti sa samozrejme nebojíš! – dodala som pohrdavo.

– Tak veru, nebojím! Smrť je najlepší trest, čoho by som sa mal báť? – Hlas mu znel úprimne, až naivne. – A vôbec, prečo by som mal rozmýšľať o smrti, keď je mojou úlohou žiť? Nevieť ako ty, ale ja budem do hlbokkej staroby točiť týmto volantom, jazdiť na frontu a naspäť. Budem vozit' telá tých, ktorí zahynuli, aby ich blízki mohli odovzdať zemi, ufnukaným brancom listy od príbuzných, privázať späť zbehov, kričať na zbabelcov.... Ťažké to je, ale budem... – Na chvíľu zmlkol a keď znovu prehovoril, v jeho hlase znela irónia. – Niekedy po ceste beriem aj také ľahkomyselné ženské ako ty a veziem ich do mesta, aby vymenili svoj ročný zárobok za nevkusné šaty a po návrate sa pretŕčali po dedine...

– Nie sebe idem, pre deti chcem nakúpiť dáke oblečenie, – mrzuto som začala vysvetľovať. – Nijako sa mi nedarí naškriabať toľko, aby som mohla všetkým naraz kúpiť nové. Zakaždým kupujem raz jednému, raz druhému, veď ledva vychádzam s peniazmi.

– A koľko máš detí, už sú veľké? – zaujímal sa.

– Mám koľko mám... – zívla som. – Dcéra má päť rokov. Ešte ani metlu neudrží a stále sa berie dom zametať, a aj dvor, aby som jej z mesta priviezla červené stužky. Mladší syn nemá rád vajcia na tvrdo, ale zje ich, len aby som mu okrem školskej tašky kúpila aj hračkársku pištoľ. Starší syn má už chrapľavý hlas, ale ešte mu úplne nezhrubol. Musí dávať pozor na mladších súrodencov a kričať na nich, keď sa handrkujú, lebo som mu slúbila lak na vlasy...

– Muža máš? – znova v zrkadle zachytil môj pohľad.

– Uhm.

– Je to aspoň fajn chalan?

– Čo ja viem, čo v ňom zostalo z chalana... – neurčito som zatiahla.

– Lúbiš ho?

– Ty si čudný človek, – nevydržala som. – Ako možno ľúbiť človeka, na ktorého tvár sa pozeráš už dvadsať rokov?

– Dvadsať rokov nie je až tak dlho, – zablykli sa mu oči pod hustými obrvami.

– Nie je, – súhlasila som, – ale je to tvár človeka, a nie tvár Boha.

Obloženie kabíny nasiaklo slnečnou horúčavou a od vzduchu v aute ma bralo na driemoty. Pomaly som sa v tomto teple rozpúšťala. Nechcelo sa mi hovoriť. Keď som si oprela hlavu

o sedadlo pocítila som, ako veľmi som ustala. Zo sparna sa mi zľahka točila hlava. Auto, ktoré sa plavne pohojďovalo na výmoľoch, ma uspávalo. Nakoniec som naozaj zadriemala. Driemala som, driemala a zrazu ma vystrašila taká myšlienka, že čo ak dovtedy, kým sa vrátim, vojna pohltí našu dedinu. Kto z nej vyvezie moje deti? A ako ich potom nájdem? Na tieto obavy som sa zobudila. Pretiahla som sa, vystrela stuhnuté telo.

– A čo len ten život od nás chce? – neurčito som sa posťažovala.

– Čo si zrazu tak rozžialila? – V hlase vodiča znel úprimný, možno aj trochu zábavný, údiv, akoby som to bola ja, kto sa vracal z bojového poľa.

– Nuž a vari je toto život? – posťažovala som sa znova.

– Ale no tak. Natiahol svoje labisko a ľahučko ma štuchoľ. – Vojna a mier – to je to isté ako Slnko a Mesiac: nikdy sa nestretávajú, ale sú navzájom spojené. Môžeš sa hoci aj rozliať na kolomaž, no i tak tu bude deň a noc.

– No jasné, čo tam po tom... Pošúchala som si plece na tom mieste, kde sa ma dotkol. – Tak kráčame spolu s nekonečným zástupom mŕtvych... Srdce ma bolí, zodrané je ako nohy pútnika a posvätné miesto je stále v nedohľadne.

– Tam je, – ukázal tučným prstom za okno. – Nebo!

– „Tam je“! – napodobňovala som ho. – A čo je tam?

– Ach, sestrička, – povedal vyčítavo, – sliepka je hlúpy vták, ale keď pije, pozerá sa do neba! Ty si sa snáď nikdy nepozerala do neba?

– Pozerala. – Hlavu som odlepila od sedadla a pomkla sa trochu dopredu.

– Nebo je nebo. Modré. Keď sa mu zachce stmavne alebo sčervenie, – dodala som sucho.

– Je na ňom aj slnko, – blahosklonne dodal.

Obrovský výmoľ na ceste ho donútil zaprieť sa silnejšie, nahnúť sa dopredu.

– No hej, – podpichla som ho, – slnko – to sú hodinky a ty si kyvadlo.

– Sestrička, – vyslovil s nekonečnou trpezlivosťou rodiča, ktorý sa snaží vysvetliť hlúpe mu dieťaťu niečo dôležité, – slnko je tvár Boha, a vidíme ho každý deň. Tiež som človek, zobúdzam sa pri východe slnka a zaspávam pri jeho západe.

Nachvíľu sme zamĺkli, potom som sa spýtala:

– Už si niekoho zabil?

Žuvacie svaly mu zahrnali, obočie stiahol prísne do jednej línie. Pochopila som, že zúri.

– Chcela som povedať – nepriateľa – spresnila som.

Nohou dupol na brzdu a obrovské auto prudko zastavilo. Hodilo ma dopredu a div že som sa nerozplásla na čelnom skle. Rukami som sa zaprela o sklo a len tak-tak som sa zachytila, nestihla som mu však vynadať.

– Si ty vôbec baba?! – zakričal a rozhadzoval obrovskými rukami. – Také ženské treba... Sedíš pri chlapovi a trepeš o vojne, o vraždách... Už mám po krk tvojho frflania! – Z brady vychádzalo tlmené vrčanie – asi mi nadával.

Celý ten čas, čo na mňa kričal, som si vpravala, že musím mlčať. Veľmi som chcela, musela som sa dostať na miesto, preto som mu aj dovolila kričať. Mužom sa páči, keď sa tvárime ako pokorné otrokyne, keď na nás môžu kričať. Potom rastú vo vlastných očiach. A aby som vydržala a nenakričala naňho, zamestnala som sa tým, že som začala skúmať jeho tvár. Od kútikov úst smerom dolu mu v brade sem-tam presvitali sivé chlpy a tieto sivé miesta sa podobali na zvädnuté listy. Zvyšná časť brady bola čierna.

– Si ako mudrc, šedivieš od brady! – Povedala som zrazu spevavým hlasom, nečakane sa doň vkradla neha.

– Nie som mudrc... – Neha v mojom hlase ho odzbrojila, prinútila ho zmeniť tón. – Ale už som videl v živote také veci, že dobre rozumiem bolesti mudrca, - povedal ako urazené dieťa.

Ani nedopovedal, objal ma rukou okolo pliec, palcom pohladil krk, potom si ma pritiahol a začal bozkávať. Odtisla som ho. Zložil mi ruku z pleca, položil ju na koleno a začal ho hladkať. Dľaň mal isto tvrdú – poškriabala mi koleno.

– Nechaj ma! – sucho som mu prikázala. – Potrháš mi celé pančuchy, to je môj posledný pár, iné nemám.

– Správne, – vzápätí súhlasil, – dáme ich dolu, aby sa neroztrhali!

A rukou kížal hore po mojom stehne.

– Veľmi pekne ďakujem! – odtisla som jeho ruku, otvorila dvere a vyskočila z auta.

Bola som na kraji pšeničného poľa. Išla som ďalej. Klasy ma driapali na rukách, ale vôbec som si toho nevšímala. Zmocňoval sa ma akýsi nepochopiteľný žiaľ, pripomínal mi bolesť a nárek. Ledva som sa potácala.

Zrazu sa ktosi na mňa zozadu hodil, objal ma, odtrhol od zeme a zvalil priamo do pšenice. Duté stebľa sucho zašuchotali a zlomili sa pod mojím chrbtom. Padol na mňa, začal ma nenásytne bozkávať, nešikovné ruky predbiehali jedna druhú, šklbali a zdvíhali moju sukňu. Rozmýšľala som, že by som ho mala kolenom kopnúť do rozkroku, ale neurobila som to...

Keď sme sa vracali k nákladiaku, poháňal ma:

– Poďme, rýchlejšie, ešte treba rodinám doviezť telá vojakov...

A obrovskými nožiskami v ťažkých čizmách mi prebíjal cestu naprieč húštinou stebiel.

– Aké telá? – nepochopila som.

– No tie, čo sú vzadu, – ukázal smerom k autu. Osemnásť – dvadsaťroční chlapci... Je ich plná korba... Sú pod celtovinou...

– Ó Bože!... – Nohy sa mi podlomili od hrôzy, hlava sa zatočila a padla som na kolená.

Prešiel ešte niekoľko krokov, potom sa otočil, začudovane sa pozrel na mňa ako kľáčim: „Čo je?“

– Bojím sa... – Od strachu znel môj hlas ako šepot, prikročila som sa, pritisla k zemi.

– A ako sa mám cítiť ja? – mávol rukou. Potom sa otočil, išiel ďalej a pri nákladiaku sa znovu obrátil a zakričal:

– Tak čo, ideš?

– Idem, – chcela som zakričať rovnako ako on, – idem. Samozrejme, že idem, ako inak...

Արսրտյոյան, Սուսաննա: Տօլնիւ լիկ Բօգա, և մի Վիտիմ երօ կաճմի յըն յըն. In: Տօճրեմնա ղրմանկա յընկա լիտերատյւրա. Երեւան: Փոնտ Լիզա, 2003. Դօ ռուստինա ղրեօճիլ Նելսօն Ալեքսանն.

Susanna Harthjunjanová (*1968)

Súčasná arménska prozaička a dramatička. Je autorkou zbierok krátkej prózy *Večnost'* (Հավերժությունը, 1996), *Pondelok na konci storočia* (Դարավերջի երկուշաբթին, 2002), *Zvesti zo života* (Լուրեր կյանքից, 2006), *Dedičstvo jari* (Ժառանգաբար փոխանցվող զարուն, 2007) a *Hovorí sa o jeseni* (Խոսքը աշնան մասին է, 2009). Divadelná hra *Harmónia* (Ներդաշնակությունը) bola preložená do perzštiny a uviedli ju v Iráne.